ବିନ୍ଦୁ ବିମର୍ଶ
Bindu Bimarsha
ISSN NO:. 3049-2807(O)
ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଙ୍କ, ପ୍ରଥମ ସଂଖ୍ୟା ॥ ଜାନୁଆରୀ - ମାର୍ଚ୍ଚ ୨୦୨୬
VOLUME NO: II, ISSUE NO: I ॥ JANUARY-MARCH 2026

ଭାରତୀୟ ପଲ୍ଲୀ ଜୀବନ: ଅତୀତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ

ରଞ୍ଜନ କୁମାର ସେଠୀ

ଗବେଷକ, ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗ, ମହାରାଜା ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଦେଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ବାରିପଦା

Article No: BB-II-I-2026-05

ORC ID: 0009-0009-0396-4116
DOI: 10.64647/bb.vol.2.issue.1.2026.5
E-Mail: rs4407805@gmail.com
Review Status: Double-Blind Peer Reviewed
Language of the Article: Odia
Type of Article: Research Article

Submission Date: 13-11-2025
Publication Date: 14-01-2026

ABSTRACT ॥ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସାର

ଭାରତ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ ବହୁଳ ଦେଶ । ଏହାର ଭୌଗୋଳିକ ଅବସ୍ଥିତି ନଦନଦୀ, ବଣ ପାହାଡ଼ ପ୍ରାକୃତିକ ଗଠନ ଏ ଦେଶର ଜନଜୀବନକୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବେ ଗ୍ରାମୀଣ କରି ଗଢ଼ିଛି । ପ୍ରାୟ ଖ୍ରୀ.ପୂ. ୫୦୦୦ରେ ରଚିତ ଏ ଦେଶର ପ୍ରାଚୀନତମ ସାହିତ୍ୟିକ କୃତି ରୂପେ ଗୃହୀତ ବେଦଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଆଧୁନିକତମ ସାହିତ୍ୟିକ ବିଭାବ ରୂପେ ସ୍ୱୀକୃତ ନାଟକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସର୍ବତ୍ର ଭାରତୀୟ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଉଣାଅଧିକେ ଅନୁଭବ କରିହୁଏ । ଭାରତୀୟ ଜନଜୀବନର ବାସ୍ତବ ରୂପ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ହିଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଦେଶ ବାହାରର କୌଣସି ଦାର୍ଶନିକ ସମାଲୋଚକ ବା ସାହିତ୍ୟିକ ଭାରତୀୟ ଜୀବନ ଦର୍ଶନ ସଂପର୍କରେ ଅନୁଶୀଳନ କରିବାକୁ ଚାହିଁଲେ, ସେ ପ୍ରଥମେ ଦେଖେ ଏ ଦେଶର ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନ ଚିତ୍ର, ଯାହା ଭିତରେ ଲୁଚି ରହିଛି ଏ ଜାତିର ଆତ୍ମା ଓ ତାର ମୌଳିକ ଆଦର୍ଶ । ଭାରତ ସହିତ ଗ୍ରାମ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ବହୁ ଯୁଗରୁ ନିବିଡ଼ ଭାବେ ଜଡ଼ିତ । ଗ୍ରାମ ହିଁ ଏହାର ସଭ୍ୟତା ଓ ସଂସ୍କୃତିର କେନ୍ଦ୍ର। ଭାରତୀୟ ସଭ୍ୟତାର ପରିପ୍ରକାଶ ବାସ୍ତବତଃ ଗ୍ରାମରୁ ହୋଇଛି । ସମୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଫଳରେ ଆଧୁନିକତାର ସଂକେତ ନେଇ କେତେକ ପ୍ରଶାସନିକ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ଉପକେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥଳରେ ଗ୍ରାମଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ ସହରରେ ପରିଣତ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ଏ ଦେଶର ପ୍ରଶାସନରେ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ଉପେକ୍ଷା କରାଯାଇନପାରେ । ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ସମସ୍ୟା ହିଁ ଏ ଦେଶର ଜାତୀୟ ସମସ୍ୟା। ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନର ବିକାଶ ଓ ବିନାଶ ସହ ଏ ଦେଶର ପ୍ରଗତି ଓ ଅଧୋଗତି ଯଥାକ୍ରମେ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଭାବେ ଜଡ଼ିତ । ଭାରତୀୟ ତଥା ଉତ୍କଳୀୟ ସଭ୍ୟତାରେ ଗ୍ରାମ ସଂଗଠନର ଶକ୍ତି, ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଆସିଛି।

ମୂଳ ଶବ୍ଦ: ଭାରତୀୟ, ପଲ୍ଲୀ, ଗ୍ରାମ, ଆଧୁନିକତା, ସଭ୍ୟତା, ଶିଳ୍ପ, ସ୍ୱାଧୀନତା, ସାହିତ୍ୟ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ ପଲ୍ଲୀ ତଥା ପଲ୍ଲୀବାସୀମାନଙ୍କର ନବଜନ୍ମାନ୍ତର ଘଟୁଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ। ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ ପରେ ଦେଶରେ ବହୁମୁଖୀ ଯୋଜନା ପଲ୍ଲୀର ସର୍ବବିଧ ମଙ୍ଗଳ ସାଧନପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଛି । ପଲ୍ଲୀବାସୀମାନଙ୍କର ଶାରୀରିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ତଥା ଆର୍ଥିକ ସ୍ୱଚ୍ଛଳତା ବ୍ୟତୀତ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାର ବହୁଳ ପ୍ରସାର ହେତୁ ସେମାନଙ୍କ ମାନସିକ ଉନ୍ନତି ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ସମାଧିକ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯାଉଛି। କିନ୍ତୁ ପଲ୍ଲୀ ଓ ପଲ୍ଲୀବାସୀମାନଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଯୁଗଯୁଗ ଧରି ଯେଉଁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସାହିତ୍ୟ ବିକାଶ ଲାଭ କରିଆସୁଛି, ସେ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ସେମାନେ ଯଥେଷ୍ଟ ଆତ୍ମସଚେତନ ଥିବାର ମନେ ହୁଏନାହିଁ। ପଲ୍ଲୀ ସଙ୍ଗୀତ, ପଲ୍ଲୀ ବଚନିକା, ପଲ୍ଲୀ ପ୍ରହେଳିକା, ପଲ୍ଲୀକଥା ସାହିତ୍ୟପରି ସେ ସାହିତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ତଥା ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ତଃପ୍ରକୃତି ଓ ରସ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ସେମାନେ ଯଥାର୍ଥ ବିଚାର ବୁଦ୍ଧି ନେଇ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରୁନାହାନ୍ତି । ପଲ୍ଲୀ ସାହିତ୍ୟର ଅଖଣ୍ଡ ବାତାବରଣ ଭିତରୁ ଯେଉଁ ପଲ୍ଲୀ ସନ୍ତାନ ସମୟକ୍ରମେ ବିକାଶଲାଭ କରିଛି ସେ ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସାହିତ୍ୟକୁ ଅନୁଶୀଳନ କରିବାପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ସୁବିଧା ପାଇପାରୁନାହିଁ । ପଲ୍ଲୀ ସାହିତ୍ୟର ବିଶ୍ଳେଷଣ ତାହାର ସନ୍ତାନ ପକ୍ଷରେ ଏକ ଅର୍ଥରେ ଆତ୍ମ ସମୀକ୍ଷଣ ବା ଆତ୍ମ ବିଶ୍ଳେଷଣ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ । ଏ ବିଶ୍ଳେଷଣରେ ସେ ନିଜକୁ ନୂତନ ଭାବେ ଆବିଷ୍କାର କରିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଲାଭ କରିପାରିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ।[୧] ପଲ୍ଲୀ ସାହିତ୍ୟ ସାଧାରଣତଃ ପଲ୍ଲୀବାସୀଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଯାହା ପଲ୍ଲୀ ମଧ୍ୟରେ ବଞ୍ଚିରହି ପଲ୍ଲୀବାସୀ ହୃଦୟର ଅତି କୋମଳ ସୂକ୍ଷ୍ମ ତନ୍ତ୍ରୀକି ସ୍ପର୍ଶ କରେ ତାହାହିଁ ଯଥାର୍ଥ ପଲ୍ଲୀ ସଙ୍ଗୀତର ପ୍ରଥମ ନିଦର୍ଶନ। ବହୁ ଦାର୍ଶନିକ କବିତା, ବହୁ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର କାବ୍ୟାଙ୍ଗ ବିଶେଷ ପଲ୍ଲୀବାସୀ ମୁଖରେ ପ୍ରଚଳିତ ହେଉଥିଲେ ହେଁ ପଲ୍ଲୀର ହୃଦତନ୍ତ୍ରୀକୁ ଅତି ବ୍ୟାପକ ଓ ଗଭୀର ଭାବେ

ଆଲୋଡ଼ନ କରିବା ଦିଗରେ ଏମାନେ ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତିନାହିଁ । ମାତୃହୃଦୟର ଏକ ଶାଶ୍ୱତ ଅନାବିଳ ସ୍ନେହର ବିମଳ ମନ୍ଦାକିନୀ ଧାରା ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ସମଗ୍ର ମନପ୍ରାଣକୁ ଅଭିଭୂତ କରି ରଖେ। କାବ୍ୟିକ ଭାଷାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିପାଟୀ, ଅପରିମେୟ ଆଳଙ୍କାରିକତା ବୁନିଆଦି ସାହିତ୍ୟରେ ଆଣି ଦିଅନ୍ତି ଏକ କୃତ୍ରିମ ରୂପ। ଏ ଉପାଦାନ କିନ୍ତୁ ପଲ୍ଲୀ ସାହିତ୍ୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱପ୍ନ, ପଲ୍ଲୀ-ଜୀବନ ପଲ୍ଲୀ-ସଙ୍ଗୀତର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଭିତରେ ବହୁ ଭାବରେ ପ୍ରତିଫଳିତ। କାରଣ ପଲ୍ଲୀ ପ୍ରାଣର ଜୀବନ ପରିଧି ହେଉଛି ଏକମାତ୍ର ପଲ୍ଲୀ । ବୃକ୍ଷ, ଲତା, ଆକାଶ, ପୃଥିବୀ, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ତାର ପଲ୍ଲୀପ୍ରାଣରେ ସର୍ବଦା ପରିବ୍ୟାପ୍ତ । ଏଇମାନଙ୍କ ସହିତ ମଧୁର ମିଳନରେ ପ୍ରବାହିତ ହୁଏ ତାର ସରଳ ଜୀବନ-ସ୍ରୋତ । ଜୀବନର ସୁଖ-ଦୁଃଖ, ଆଶା-ନୈରାଶ୍ୟ, ପ୍ରେମ-ବୈରାଗ୍ୟ ଓ ମତାନ୍ତର -ମନାନ୍ତର ରୂପାୟନ ଲାଭ କରନ୍ତି ଏହି ପଲ୍ଲୀ ଭାବନାର ସଙ୍ଗୀତ ଭିତରେ ।(୨)

ପଲ୍ଲୀର ଜୀବନଧାରା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ସହରର ପୂତିଗନ୍ଧମୟ ବାୟୁର ବିକଟ ସ୍ୱର୍ଶ ସେଥିରେ ନଥାଏ । ତେଣୁ ପଲ୍ଲୀ ସାହିତ୍ୟର ଭାଷା, ଭାବ, ଚିନ୍ତାଧାରା ଓ ପ୍ରକାଶକଳା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ । ଏଥିରେ ଥାଏ ଶାନ୍ତ ଓ ପବିତ୍ରତାର କୋମଳ ସ୍ୱର୍ଶ । ପଲ୍ଲୀର ମନ, ପ୍ରାଣ ଚେତନା ଓ ପରିସ୍ଥିତି ସହରର ମନପ୍ରାଣଠାରୁ ଭିନ୍ନ । ନଗର ଗଢ଼ିଛି କୃତ୍ରିମ ବାୟୁ ମଣ୍ଡଳରେ ତା'ର କାବ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ସୌଧ। ତା'ର ସ୍ରଷ୍ଟା ହେଉଛନ୍ତି ମୁଷ୍ଟିମେୟ ରସିକ ରସଜ୍ଞ କବି। ପଲ୍ଲୀପ୍ରାଣର ସଙ୍ଗୀତ କିନ୍ତୁ ସର୍ବାଂଶରେ ଅନାବିଳ ଓ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୁର୍ତ୍ତ, ପ୍ରାକୃତ ଓ ଅନନ୍ୟ। ଏହାର ସ୍ରଷ୍ଟା ଓ ଉପଭୋକ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି ପଲ୍ଲୀର ଲକ୍ଷଲକ୍ଷ ନରନାରୀ । କାବ୍ୟ ବୁନିଆଦିର ଛାପ ଏମାନଙ୍କଠିଁ ନଥାଏ। ତେଣୁ ପଲ୍ଲୀ ଜୀବନର ଅନ୍ଧିକନ୍ଦି ଭିତରେ ପଙ୍କଜ ଅଛି, ବାସଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ଅଛି, ସୁନ୍ଦର ଅଛି, ଅସୁନ୍ଦର ମଧ୍ୟ ଅଛି, ସୁଗନ୍ଧ ଓ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଉଭୟ ଅଛନ୍ତି । ପଲ୍ଲୀର ଜୀବନ ସେମାନଙ୍କ ସମଗ୍ରତାରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ । କେହି ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମହିମାରେ ଏକାକୀ ପଲ୍ଲୀକୁ ମହିମାମଣ୍ଡିତ କରିନାହାନ୍ତି । ଠିକ୍ ସେହିପରି ପଲ୍ଲୀ ସଙ୍ଗୀତ ସାହିତ୍ୟରେ ଭଲମନ୍ଦ, ସୁନ୍ଦର ଅସୁନ୍ଦର ସମସ୍ତ ଅଛନ୍ତି। ଏଇମାନଙ୍କ ସମଷ୍ଟିଗତ ବିକାଶ ଓ ବ୍ୟାପ୍ତିରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ତାର ଦୀପ୍ତି। ଆପାତ୍ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଯାହା ଅସୁନ୍ଦର ପଲ୍ଲୀ ଚକ୍ଷମାରେ ତା ଅତୀବ ପ୍ରୀତିକର ଓ ମନୋମୁଗ୍ଧକର । ପଲ୍ଲୀର ଏଇ ଭଲମନ୍ଦକୁ ସମଗ୍ର ଦୃଷ୍ଟି, ସହନଶୀଳତା ଓ ପଲ୍ଲୀ ଚକ୍ଷୁରେ ନିରୀକ୍ଷଣ ନ କଲେ ପଲ୍ଲୀ ସଙ୍ଗୀତ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରକୃତ ହୃଦତନ୍ତ୍ରୀ ଅନୁଭବ କରିହେବ ନାହିଁ, କାରଣ ପଲ୍ଲୀର ସନ୍ତାନ ହେଉଛି ପ୍ରକୃତିର ସନ୍ତାନ । ପ୍ରକୃତି ଚିରଅମର ତେଣୁ ତାର ସନ୍ତାନ ମରଣଶୀଳ ଜଗତରେ ବିଚରଣ କଲେ ମଧ୍ୟ ତାର ସଙ୍ଗୀତ ଚିରଅମର । ପଲ୍ଲୀର ଚିରନ୍ତନ ଚିନ୍ତାଧାରା କାଳର କରାଳ କଷାଘାତିରେ ବହୁ ସମୟରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଚିନ୍ତାଧାରା ପଲ୍ଲୀର ଜୀବନତରୀକୁ ଏକ ଆଦର୍ଶ ନୈତିକ ସ୍ରୋତରେ ପରିଚାଳନା କରିବାପାଇଁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥାଏ। ଜାତିର ବଳିଷ୍ଠ ସଭା ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ସୁଶୃଙ୍ଖଳିତ ଜୀବନଯାପନର ମାର୍ଗ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଏଇ ଚିନ୍ତାଧାରାର ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ। ପଲ୍ଲୀର ଜୀବନ ପରି ପଲ୍ଲୀ ସାହିତ୍ୟର ସଙ୍ଗୀତ ମଧ୍ୟ ସରଳ, ନିରାଡ଼ମ୍ବର ଓ ଆଭିଜାତ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ । ପଲ୍ଲୀର ପାଣିପବନ ପରି ଏ ସଙ୍ଗୀତଗୁଡ଼ିକ ସମସ୍ତଙ୍କର କେହି ଇସ୍ତମରାର ପଟାନେଇ ଏମାନଙ୍କୁ ନିଜର କରି ରଖିପାରେ ନାହିଁ । ଯୁଗଯୁଗ ଧରି ପଲ୍ଲୀର ନିଭୃତ କୋଣରେ ଆନନ୍ଦର ଅବିରାମ ଅଖଣ୍ଡ ଧାରା ପରି ପଲ୍ଲୀ ହୃଦତନ୍ତ୍ରୀରୁ ସଙ୍ଗୀତ ଅମୃତ ନିତ୍ୟ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ଆସୁଛି । ପଲ୍ଲୀ ଜୀବନକୁ ସରସ ଓ ପ୍ରାଣବନ୍ତ କରିବାପାଇଁ ହସର ଉପାଦାନ କଥା କଥାକେ ବାହାରିଥାଏ । କୌଣସି ଘଟଣାରେ ଢ଼ଗଟାଏ ମେଲିଦେଲେ ହସର ପସରା ସ୍ୱତଃ ଖୋଲିଯାଏ । ସୁଖ-ଦୁଃଖ, ଅଶ୍ରୁ-ଆନନ୍ଦ, ଆଶା-ନୈରାଶ୍ୟର ଅବିରାମ ସ୍ରୋତ ଏହା ଭିତରେ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ଚାଲିଛି ଏବଂ ଦେଶସାରା ଏସବୁ ବିଛୁଡ଼ିହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ପଲ୍ଲୀର କୁସୁମ ପରି ।

• ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ପଲ୍ଲୀ ପରମ୍ପରା

ପଲ୍ଲୀ ବହୁଳ ଆମଦେଶରେ ଶତକଡ଼ା ଅଶୀଭାଗ ଲୋକ ଗ୍ରାମରେ ବାସ କରନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟତଃ ସେମାନେ କୃଷିଜୀବୀ । ମୁଣ୍ଡର ଝାଳ ତୁଣ୍ଡରେ ମାରି ସେମାନେ ଫସଲ ଉପୁଜାନ୍ତି । ଦେଶର ଲୋକଙ୍କୁ ଅନ୍ନ ଯୋଗାନ୍ତି । ପଲ୍ଲୀ ହେଉଛି ଭାରତର ଆତ୍ମା । ପଲ୍ଲୀର ବିକାଶ ବିନା ଦେଶର ବିକାଶ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଅପୂର୍ବ ସମ୍ଭାରର ଏଇ ପଲ୍ଲୀମାଟି, ବୃକ୍ଷଲତା, ପାହାଡ଼, ପର୍ବତ, ନଦନଦୀ, ଗିରି, ଝରଣା ଓ ସବୁଜ ବନାନୀରେ ହସି ଉଠୁଛି ପଲ୍ଲୀ ରାଣୀ । ପଲ୍ଲୀର ଏଇ ମନୋମୁଗ୍ଧକର ରୂପ ସମ୍ଭାରରେ କବି, ଲେଖକ, ଦାର୍ଶନିକ ଆତ୍ମବିଭୋର ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି । ସମଗ୍ର ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟରେ ଏହି ଚିତ୍ରର ମନୋହାରିତା ଅନନ୍ୟ ଓ ଅସାଧାରଣ ଭାବେ ଫୁଟିଉଠିଛି । ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଗର ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରାୟତଃ ଦେବ-ଦେବୀ, ରାଜା-ମହାରାଜା, ରାଜଜେମାର ଚିତ୍ର, ରାଜପ୍ରସାଦ, ନଗରର ଚିତ୍ର ସ୍ଥାନ ପାଉଥିଲା । ପଲ୍ଲୀ ଜୀବନ, ମଣିଷର ସୁଖ-ଦୁଃଖ, ହସକାନ୍ଦ ସାହିତ୍ୟରେ ନଥିଲା । ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାଦେଶିକ ସାହିତ୍ୟରେ ପଲ୍ଲୀ ଜୀବନର ଚିତ୍ର ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଫୁଟି ଉଠିଥିବା ବେଳେ ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଭାଗରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲା । ପଲ୍ଲୀର ଅନ୍ଧାର -ଆଲୋକ, ବଣବୁଦା, ନଇ-ବନ୍ଧ, ପୋଖରୀତୁଠ, ଗାଁଦାଣ୍ଡ, ସକାଳ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଗୋଧୂଳି ମୁଖରିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ । ଗାଁ ମାଟିର ଗନ୍ଧ, ଆମ୍ବ ବଉଳର ବାସ୍ନା, କିଆବଣର ସୁରଭିରେ ଫାଟିପଡୁଥିବା ପଲ୍ଲୀମାଟି କବି ଲେଖକଙ୍କ ପଲ୍ଲୀ ଚିନ୍ତାରେ ନିଖୁଣ ଭାବରେ ଫୁଟିଉଠିଛି । ଗ୍ରାମ ବହୁଳ ଓଡ଼ିଆର ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନ ବିଭିନ୍ନ ନାଟ୍ୟକାରମାନେ ତାଙ୍କର ନାଟକରେ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶା ହେଉଛି ଏକ ଗ୍ରାମ ବହୁଳ ରାଜ୍ୟ। ଏହାର ସଭ୍ୟତା ଓ ସଂସ୍କୃତି ପଲ୍ଲୀଜୀବନ ପୁଷ୍ଟ । ସୁନ୍ଦର ସୁକୋମଳ ପ୍ରକୃତି, କୃଷିଭିତ୍ତିକ ସଭ୍ୟତା ତଥା ଅନାବିଳ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟମୟ

BINDU BIMARSHA...

ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟାରେ ଏକଦା ଗାଁ ଥିଲା ସମୃଦ୍ଧ । ତେଣୁ ପ୍ରାଚୀନ ପଲ୍ଲୀର ମାଦକତା ଥିଲା ଉପଭୋଗ୍ୟ। ପ୍ରାଚୀନ ପଲ୍ଲୀର ଲୋକମାନେ ବହୁ ଆଡ଼ମ୍ବରର ସହିତ ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରୁଥିଲେ। ସେମାନଙ୍କ ସୁଖମୟ ଜୀବନର କିଛି ସମୟ ବାହାର କରି ସେମାନେ ଜୀବନକୁ ଅତି ହସ ଖୁସିରେ ବାଣ୍ଟୁଥିଲେ। ପ୍ରାଚୀନ ଜୀବନର ପଲ୍ଲୀ ପରମ୍ପରା ତା'ର ପ୍ରକୃତି ଓ ପର୍ବପର୍ବାଣୀ ଦ୍ୱାରା ଉଦଭାଷିତ ହେଉଥିଲା। ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ ପର୍ବପର୍ବାଣୀରେ ରଙ୍ଗବେରଙ୍ଗର ପୋଷାକ ପରିଧାନ କରି ଅଳଙ୍କାର ବିଭୂଷଣ କରି ମହାଡ଼ମ୍ବର ସେମାନେ ପଲ୍ଲୀର ପରମ୍ପରାକୁ ବଜାୟ ରଖିଥିଲେ। ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତାର ପଲ୍ଲୀର ଲୋକମାନେ କିଛି ଜାଣୁନଥିଲେ। ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ପଲ୍ଲୀ ପରମ୍ପରା ବିଷୟରେ ଜାଣିଲେ। ପ୍ରାଚୀନ ପଲ୍ଲୀର ପରମ୍ପରା ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ଓ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିଲା ପରେ ଏବେ ବି ପଲ୍ଲୀ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ପରମ୍ପରା ମନେପଡ଼ିଯାଇଥାଏ। ପଲ୍ଲୀ ଜୀବନ ପରମ୍ପରା ମନୋରଞ୍ଜନଧର୍ମୀ। ପ୍ରକୃତିର ଶୋଭାମୟ ପରିବେଶ ମାଧ୍ୟମରେ ପଲ୍ଲୀର ଅବସ୍ଥିତି ହୋଇଥାଏ। ଏଠାରେ ଗଛଲତାରୁ ଫୁଲ ଝଡ଼େ ଅଜସ୍ର । ପଲ୍ଲୀର ମନୋହର ପ୍ରାକୃତିକ ଶୋଭା ଏବଂ ଋତୁ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ନବନବ ଉତ୍ସର୍ଗ ସୁଷମା ପଲ୍ଲୀପ୍ରାଣରେ ଭେଦଭାବ ଜାଗ୍ରତ କରେ। ପଲ୍ଲୀର ମଣିଷ ଯେପରି ଲାଭକରେ ଦେବଲୋକର ସ୍ପର୍ଶ । ପଲ୍ଲୀଜୀବନ ଅତି ସରଳ ଅଟେ । ପଲ୍ଲୀବାସୀଗଣ ସରଳ ଭାବରେ ଜୀବନଯାପନ କରନ୍ତି । ପଲ୍ଲୀର ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ କୃଷକ ଅଟନ୍ତି । ସେମାନେ କ୍ଷେତକାର୍ଯ୍ୟ କରି ଜୀବନ ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେ ଶିଳ୍ପୀ ଓ କାରିଗର ଅଟନ୍ତି। ସେମାନେ ନିଜ ନିଜର ବ୍ୟବସାୟକୁ ଅନୁସରଣ କରିଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ପଲ୍ଲୀର ପରମ୍ପରା ଅତି ସୁନ୍ଦର ହୋଇଥାଏ ।

• ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବ ଓ ସହରୀ ବିକାଶ

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବିଶ୍ୱ ଇତିହାସରେ ଉନ୍ମୋଚନ କରିଥିଲା ଏକ ନୂତନ ଅଧ୍ୟାୟ । ଏହି ସମୟରେ ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଘଟିଥିଲା ବୈପ୍ଳବିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯାହାକୁ ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବ କୁହାଯାଏ । କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ତଥା ହସ୍ତଶିଳ୍ପ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯନ୍ତ୍ର ଓ ବାଷ୍ପ ଶକ୍ତିର ବ୍ୟବହାର ଶିଳ୍ପ କ୍ଷେତ୍ର ଆଣିଥିଲା ଅଭୂତପୂର୍ବ ପରିବର୍ତ୍ତନ ।[୩] ପୂର୍ବରୁ ଶିଳ୍ପୀ ଓ କାରିଗରମାନେ ନିଜ ଘରେ ହାତରେ ଓ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ମାଧ୍ୟମରେ ଆବଶ୍ୟକ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଚାହିଦା ପୂରଣ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ଉତ୍ପାଦନର ଗତିଥିଲା ମନ୍ଥର ଓ ଉତ୍ପାଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ପରିମାଣ ଥିଲା କମ୍ । କୁଟୀର ଶିଳ୍ପଥିଲା ସମୟ ସାପେକ୍ଷ । ଅଳ୍ପ ଜିନିଷ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନିମନ୍ତେ ଅଧିକ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । କାଳକ୍ରମେ ଜନସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ଯୋଗୁ ଜିନିଷପତ୍ରର ଚାହିଦା ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ତେଣୁ ନୂତନ ଯନ୍ତ୍ରପାତିର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ ହେଲା। ମନୁଷ୍ୟର ଏହି ଆବଶ୍ୟକତାବୋଧ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉଦ୍ଭାବନ ଓ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ବିକାଶ ପାଇଁ ପଥ ଉନ୍ମୋଚନ କଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ବଡ଼ କଳକାରଖାନା ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । ଅଳ୍ପ ସମୟରେ କମ୍ ପରିଶ୍ରମରେ ଏହି କଳକାରଖାନା ଦ୍ୱାରା ବହୁପରିମାଣରେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉତ୍ପାଦିତ ହୋଇପାରିଲା । କଳକାରଖାନା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ପୁଞ୍ଜି ଓ ଶ୍ରମ ଏହି ସମୟରେ ଧନୀ ଚାଷୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଧନୀ ବଣିକମାନେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟରୁ ଲବ୍ଧ ଧନକୁ କଳକାରଖାନାରେ ବିନିଯୋଗ କଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ପୁଞ୍ଜିର ଅଭାବ ରହିଲା ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଗାଁ ଗଣ୍ଡା ଛାଡ଼ି ସହରାଭିମୁଖୀ ହେବାରୁ ଶ୍ରମର ମଧ୍ୟ ଅଭାବ ରହିଲା ନାହିଁ। ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ ସଂସ୍ଥାରେ ସେମାନେ ସ୍ୱଳ୍ପ ମଜୁରୀରେ କାମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତେଣୁ ସୁଲଭ ପୁଞ୍ଜି ଓ ଶ୍ରମ ଯୋଗୁ ଶିଳ୍ପ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିକାଶ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହେଲା । ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆବିଷ୍କାର, ଉଦ୍ଭାବନ, କୃଷିଜୀବୀ ଓ କାରିଗର ମାନଙ୍କୁ, ବିଶେଷଜ୍ଞ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ କାରିଗରମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ଚରିତ୍ର ବଦଳାଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ କଲା। ଏହି ପ୍ରତିଯୋଗୀତାରେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦି ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ସହର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା, କଳକାରଖାନା, ଖଣି ଖାଦାନକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ସହର ଗଢ଼ିଉଠିଲା । ଅଧିକ ଲାଭପ୍ରଦ ଜୀବିକାର ଆକର୍ଷଣ ଗ୍ରାମଜୀବୀ ଲୋକଙ୍କୁ ସହରକୁ ଟାଣିଲା । ଗ୍ରାମ୍ୟ ସଭ୍ୟତାକୁ ସହରୀ ସଭ୍ୟତା ଆଘାତ ହାଣିଲା । ଗ୍ରାମ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତି ପ୍ରତିହତ ହେଲା । ମାନବୀୟ ସମ୍ପର୍କ ଶିଥିଳ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଲୋକଙ୍କୁ ଭୋଗ ସର୍ବସ୍ୱ ଓ ଆତ୍ମକୈନ୍ଦ୍ରିକ କଲା । ଗାଁ ପରିବାର ଛାଡ଼ି ଆସିଥିବା ଦୁରାଗତ, ଶ୍ରମିକମାନେ କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରି ସହରାଭିମୁଖୀ ହେଲେ । ଶାନ୍ତ ସମାହିତ ପଲ୍ଲୀଜୀବନର ଧ୍ୱଂସ ଉପରେ ନୂଆ ନଗରମାନ ଗଢ଼ିଉଠିଲା, ଯାହା ଫଳରେ ପଲ୍ଲୀର ଲୋକମାନେ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ସହରାଭିମୁଖୀ ହେଲେ । ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବ ହେବା ଫଳରେ କଳକାରଖାନା ଗଢ଼ି ଉଠିଲା, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଗ୍ରାମର ଲୋକମାନେ ସହରାଭିମୁଖେ ଗତି କଲେ । ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ୟୁରୋପର ଜନସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧିପାଇଥିଲା । ଏଥି ନିମନ୍ତେ ବିଭିନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟର ଚାହିଦା ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଲା । କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ସାମଗ୍ରୀ ଦ୍ୱାରା ଏହି ଚାହିଦା ପୂରଣ ନ ହେବାରୁ ଯନ୍ତ୍ର ଓ କଳକାରଖାନାର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ିଲା । ଏହା ଦ୍ୱାରା ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉଦ୍ଭାବନ ଓ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ମାର୍ଗ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା । ଭୌଗୋଳିକ ଆବିଷ୍କାର ଯୋଗୁଁ ଇଉରୋପୀୟମାନେ ଏସିଆ, ଆଫ୍ରିକା ଆଦି ମହାଦେଶରେ ଉପନିବେଶମାନ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ଏହି ଉପନିବେଶ ଗୁଡ଼ିକର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର କଞ୍ଚାମାଲ ଭରପୁର ଭାବରେ ରହିଥିଲା । ଏହି କଞ୍ଚାମାଲକୁ ଆଣି କଳକାରଖାନାରେ ଆବଶ୍ୟକ ଜିନିଷମାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରିଲେ । ଏହା ବିକ୍ରି କରି ଅଧିକ ଲାଭବାନ ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେମାନେ ନୂତନ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଓ ପରିବହନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉଦ୍ଭାବନ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହୀ ହେଲେ। ଏହି ସମୟରେ

କୃଷି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ବିରାଟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେଇଥିଲା । କୃଷି ହେଲା ବ୍ୟବସାୟ କୈନ୍ଦ୍ରିକ । କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିଲା ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଓ କୃଷିପ୍ରଣାଳୀ । ଏହାଦ୍ୱାରା କୃଷି ଏକ ଲାଭଜନକ ବ୍ୟାପାରରେ ପରିଣତ ହେଲା । ତେଣୁ ଧନୀବାଷୀମାନେ ଏଥିରେ ପୁଞ୍ଜିବିନିଯୋଗ କରି ଲାଭବାନ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ କ୍ଷୁଦ୍ରଚାଷୀମାନେ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସେମାନଙ୍କର ଜମି ହରାଇ କାମ ଅନ୍ୱେଷଣରେ ସହରାଭିମୁଖୀ ହେଲେ । ସେମାନେ କଳକାରଖାନାରେ ଅଳ୍ପ ମଜୁରୀରେ ଶ୍ରମିକ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟକଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ ସହରମାନ ଗଢ଼ିଉଠିଲା । ଯାହାଦ୍ୱାରା ପଲ୍ଲୀର ଲୋକମାନେ ପଲ୍ଲୀର ଗ୍ରାମ ଛାଡ଼ି ସହରକୁ ପଳାଇ ଆସିଲେ । ସେଠାରେ ବସତି ସ୍ଥାପନ କଲେ । ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବ ଦ୍ୱାରା ସହରୀ ବିକାଶ ହେଲା । କଳକାରଖାନା ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉଦ୍ଭାବନ ଦ୍ୱାରା ପଲ୍ଲୀର ନିରୀହ ଜନସାଧାରଣମାନେ ପଳାଇଆସି ସହରରେ ବସତି ସ୍ଥାପନ କଲେ କେବଳ ଶିକ୍ଷା ଓ ରୋଜଗାର ନିମନ୍ତେ । ଏହି ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବ ଫଳରେ ବହୁ ପରିବର୍ତନ ହେଲା । ପଲ୍ଲୀର ଜନସାଧାରଣମାନେ ନିଜଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ହେଲେ । ରୋଜଗାରକ୍ଷମ ହୋଇପାରିଲେ । କେତେକ ସହରରେ ରହି ଶିକ୍ଷା ଅର୍ଜନ କରିଲେ । ଏହି ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବ ଫଳରେ ସାମାଜିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବହୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ସହରୀ ବିକାଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେଲା ।

• ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟର ସହରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା

ଓଡ଼ିଶା ହେଉଛି ଏକ ଗ୍ରାମବହୁଳ ରାଜ୍ୟ । ଏହାର ସଭ୍ୟତା ଓ ସଂସ୍କୃତି ପଲ୍ଲୀଜୀବନଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ । ସୁନ୍ଦର, ସୁକୋମଳ ପ୍ରକୃତି, କୃଷିଭିତ୍ତିକ ସଭ୍ୟତା ତଥା ଅନାବିଳ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟମୟ ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟାରେ ଏକଦା ଗାଁ ଥିଲା ସମୃଦ୍ଧ । ସହରୀ ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରଭାବରେ ଗାଁର ରୂପ ବଦଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଜି ଗାଁ ତାର ପରିଚୟ ହରାଇ ବସିଛି । ନଗରୀର ମୋହମୟୀ ରୂପ ସବୁକାଳେ ପଲ୍ଲୀ ଜନତାଙ୍କୁ ଆକର୍ଷଣ କରିଆସିଛି । ପଲ୍ଲୀବାସୀ ସହରକୁ ଆସିଛି ଶିକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ, ରୋଜଗାର ନିମନ୍ତେ ମାତ୍ର ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏଭଳି ଦେଖାଦେଇଛି ଯେ ଗ୍ରାମୀଣ-ମନୁଷ୍ୟ ସହରକୁ ଆସି ନିଜର ଆଦର୍ଶକୁ ଠିକ୍ ରଖିପାରି ନାହିଁ । ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜୀବନ ଦର୍ଶନର ଯେଉଁ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି, ସେଥିରୁ ହିଁ ଏ ସମସ୍ୟାଟି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ପଲ୍ଲୀ ଜୀବନର ବାସ୍ତବ ଆଭିମୁଖ୍ୟଟି ଧୀରେଧୀରେ ବଦଳି ଯାଇଛି । ନଗର ଜୀବନର ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିବାଦ୍ୱାରା ପଲ୍ଲୀ ଜୀବନର ସେହି ପୁରୁଣା ଦିନ ଲୋପ ପାଇଯାଇଛି । ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରସାର ପଲ୍ଲୀ ଜୀବନରେ ବହୁବିଧ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରିଛି। ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟକ୍ତି ତାର ପଲ୍ଲୀ ଗାଁ ମାଟିକୁ ଛାଡ଼ି ଆସି ସହରରେ ରହିଛି ସେତେବେଳେ ସେ ଗାଁ ମାଟିର ପାଣି ପବନ ଓ ପଲ୍ଲୀର ପ୍ରକୃତି ଚିତ୍ରକୁ ଭୁଲି କେବଳ ରୋଜଗାରକ୍ଷମ ନିମନ୍ତେ ସେ ସହରାଭିମୁଖୀ ହୋଇଛି ଯାହାଦ୍ୱାରା ସେ ଶିକ୍ଷିତ ହୋଇଛି । ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବ ହେବା ଫଳରେ ବହୁ ବୈପ୍ଳବିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛି । ଯାହାଦ୍ୱାରା ସାମାଜିକ, ରାଜନୈତିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଛି । ଉପନିବେଶବାଦ ଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର କଞ୍ଚାମାଲ ଭରପୁର ଭାବରେ ରହିଥିଲା। ଏହି କଞ୍ଚାମାଲକୁ ଆଣି ୟୁରୋପୀୟମାନେ ଜଳକାରଖାନାରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଜିନିଷମାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରିଲେ । କଳକାରଖାନାର ଜିନିଷ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନିମନ୍ତେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ିଲା ଯାହା ଫଳରେ ସେମାନେ କଳକାରଖାନାର କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ନିୟୋଜନ ହୋଇପାରିଲେ । ସେମାନେ ଗ୍ରାମର ପ୍ରକୃତି, ମାଟି ମା' ପ୍ରତିଥିବା ଭଲପାଇବାକୁ ଭୁଲି ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ସହରକୁ ଆସିଲେ । ସେମାନେ ସହରକୁ ଆସିବାଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ହୋଇପାରିଲେ । ରୋଜଗାରକ୍ଷମ ହୋଇପାରିଲେ, ଚାକିରୀକ୍ଷେତ୍ରରେ ସହାୟତା ପାଇପାରିଲେ । ସହରାଭିମୁଖୀ ହେବାଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ଶିକ୍ଷିତ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରିଲେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଗାଁ ଗୁଡ଼ିକର ଲୋପ ପାଇବାକୁ ବସିଲା । ସମସ୍ତେ ସହରାଭିମୁଖୀ ଗତିକଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ଆଚାର ବିଚାର, ଚାଲିଚଳଣ, ବେଶ ପୋଷାକ ଆଦିରେ ପରିବର୍ତନ ହେଲା । ଆଜିର ଏହି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯୁଗରେ ସମସ୍ତେ ସହରାଭିମୁଖୀ ହେଉଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀରେ ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବ ଘଟିବା ହେତୁ ତାର କରାଳ ପ୍ରଭାବରୁ ଭାରତ ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚିପାରି ନାହିଁ ଓଡ଼ିଶା ବା ସେଥିରୁ ବାଦ୍ ପଡ଼ିବ କିପରି? ସାଧାରଣତଃ ଶିଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ସହରାଞ୍ଚଳ ମାନଙ୍କରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଛି । ଯୋଗାଯୋଗର ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା, ପରିବହନର ସୁବିଧା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାରଣ ଯୋଗୁଁ ଶିଳ୍ପକ୍ଷେତ୍ର ସହରାଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ହିଁ ଦେଖାଦେଇଛି । ତେଣୁ ଗ୍ରାମ ପରିବେଶରେ ବସବାସ କରୁଥିବା ସାଧାରଣ ଲୋକମାନେ ଶିଳ୍ପ ଲୋଭରେ ପ୍ରଲୋଭିତ ହୋଇ ସହରାଭିମୁଖୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ଗ୍ରାମରେ ସେମାନଙ୍କର ମୌଳିକ ବୃଦ୍ଧି, ପ୍ରିୟ ପରିଜନ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚେତନା ସବୁକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦେଇନାହାନ୍ତି। ଗ୍ରାମରେ ସେମାନଙ୍କର ବୃଦ୍ଧି, ଆର୍ଥିକ ସ୍ୱଚ୍ଛଳତା ଆଣିପାରି ନାହିଁ । ତେଣୁ ଅଧିକ ଅର୍ଥ ଆଶାରେ ସେମାନେ ଗ୍ରାମ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ସହରକୁ ଆସିଛନ୍ତି ଓ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ କେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମେ ଘରର ପୁରୁଷ ଲୋକମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଦୂରଦୂରାନ୍ତ ସହରରେ ବସବାସ କରିଛନ୍ତି । ସେଠାରେ ବହୁବର୍ଷ ରହିବା ପରେ କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଜର ପରିବାର ବର୍ଗଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେଠାକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ଗୋଟିଏ ପରିବାରର ସଭିଏଁ ସହରାଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରିବା ଦ୍ୱାରା ସାଂସ୍କୃତିକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଘଟିଛି । ଗ୍ରାମରେ ଯେଉଁସବୁ ସଂସ୍କୃତିକୁ ବହୁବର୍ଷ ଧରି ପାଳିଆସୁଥିଲେ ସହରରେ ସେହି ସୁବିଧା ହେଉନାହିଁ । ଫଳରେ ଗ୍ରାମ ସଂସ୍କୃତିର ବିଲୋପ ଘଟି ସହରୀ ଜୀବନର ବିକାଶ ଘଟିଛି । ସହରର

ଛୋଟ ଘରର ଚାରିକାନ୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ଗ୍ରାମର ଚାଲିଚଳଣ, ଆଚାର ବ୍ୟବହାର, ପୂଜା ପଦ୍ଧତି, ସଂସ୍କୃତି ଓ ସମନ୍ୱୟ ଆଦିରେ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ସେ ସବୁ ନଷ୍ଟ ହୋଇଛି ମଧ୍ୟ । ଗ୍ରାମ ସଂସ୍କୃତିକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ସେମାନେ ଆପଣେଇ ନେଇଛନ୍ତି ସହରର ଚାକଚକ୍ୟ ପରିପାଟୀ । ସହରୀ ଲୋକମାନଙ୍କ ସହ ପାଦ ମିଳାଇ ଚାଲିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା କୃଷି ଓ ସେମାନଙ୍କର ମୌଳିକ ବୃତ୍ତି ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି ।

ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟର ସହରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଛି । ପରିବାର ସହ ସହରରେ ରହିବା ପରେ ସେ ଆଉ ନିଜ ଗାଁକୁ ଫେରି ପାରିନାହିଁ । ଫଳରେ ନିଜ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି ମାନଙ୍କର ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ସହରାଞ୍ଚଳରେ ହିଁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ସେହି ସହରରେ ସ୍ଥାପିତ ଘରୋଇ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ପାଠ ପଢ଼ିଛି । ଏହାଦ୍ୱାରା ସେ ନିଜ ମାତୃଭାଷାଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଇ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ଗାଁର ବିଦ୍ୟାଳୟଠାରୁ ସହରର ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଶୈକ୍ଷିକ ବାତାବରଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଉନ୍ନତ ହେଲହେଁ ଗ୍ରାମ୍ୟ ପରିବେଶ ଠାରୁ ପିଲାଙ୍କୁ ଦୂରେଇ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଛି ।

ବୈଦିକ ଯୁଗରୁ ସ୍ୱୀକୃତି କୃଷି ସଭ୍ୟତାକୁ ପଛକୁ ଠେଲିଦେଇ ଶିଳ୍ପ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରଥମେ ଫ୍ରାନ୍ସ ଓ ଇଂଲଣ୍ଡରୁ ମୁଣ୍ଡଟେକି (୧୭୮୯) ବିଶ୍ୱ ଭ୍ରମଣ କରି ଆସିଲାପରେ ପଲ୍ଲୀ ସମାଜର କୃଷକ ତଥା ପଲ୍ଲୀରୁ ଆସି ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳରେ ପେଟପାଇଁ ଖଟୁଥିବା ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଜୀବନ ମାନ କ୍ରମେ ନାନା କାରଣରୁ ନିମ୍ନମୁଖୀ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ସୂତ୍ରରେ ଦେଶ ଓ ସମାଜର ଅର୍ଥ କେତେକ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ଚତୁର ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ ଠୁଳହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ପକ୍ଷାନ୍ତରରେ କୃଷକ ଓ ଶ୍ରମିକ ଗୋଷ୍ଠୀର ମାନସିକ ଅସ୍ଥିରତା ଓ ଆର୍ଥିକ ଦୁରାବସ୍ଥା କ୍ରମେ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଲା। ପୁନଶ୍ଚ ନୂତନ ଓ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଶିଳ୍ପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରଚଳନ ଫଳରେ ପ୍ରତ୍ୟହିକ ଜୀବନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ନୂତନ ଆବଶ୍ୟକତାମାନ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିଲା, ତାହା ପୂରଣ କରିବାପାଇଁ ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ଆବଶ୍ୟକ ଆର୍ଥିକ ସମ୍ବଳ ନଥିଲା କିନ୍ତୁ ସାମାଜିକ ପ୍ରାଣୀଭାବେ ନୂତନ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ ପାଇଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ମାନବିକ ଇଚ୍ଛା ଓ ଆଗ୍ରହ ଥିଲା ପ୍ରବଳ । ଯାହା ସେମାନଙ୍କର ମାନସିକ ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତା, ଦୁଃଖ ଓ ଦାରିଦ୍ର୍ୟତା ପ୍ରଧାନ ହେତୁ ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଦୁଇଟି ସାମାଜିକ ମୁଖ୍ୟ ସ୍ଥଳକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ – ସାମନ୍ତଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ହାତରେ ଠୁଳ ହୋଇଥିବା ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଓ ନାନା ଉପାୟରେ ଶିଳ୍ପ ପତି ଓ ତାଙ୍କର ସହକର୍ମୀଙ୍କ ହାତରେ ନୂଆ କରି ଠୁଳ ହୋଇଥିବା ପୁଞ୍ଜି ଉଭୟ ପୁଞ୍ଜିପତି ଓ ସାମନ୍ତ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ପାଣ୍ଠି ଏହି ଖଟିଖୁଆ କୃଷକ ଓ ଶ୍ରମିକ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ରକ୍ତଦିଆ ଶ୍ରମରେ କ୍ରମେ ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ଓ ସମୃଦ୍ଧ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ବଳଦ ଭଳି ସରଳ ଏହି ଖଟିଖିଆ ଗୋଷ୍ଠୀର ଜୀବନ କେତେକ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ଧନୀକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଲୋକନିକଟରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଲା । ଶୋଷଣର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ଦାସତ୍ୱର ଭିତ୍ତି ଏହି ସମୟରେ ସୁଦୃଢ଼ ହେଲା । ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ସାରା ବିଶ୍ୱରେ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶ, ରାଜ୍ୟ ଓ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରାୟ ଅଳ୍ପ ବହୁତେ ଏହିପରି ଥିଲା । ସାମାଜିକ ଶୋଷଣର ରୂପ ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଆର୍ଥିକ ଶୋଷଣର ଭୟଙ୍କର ରୂପ ସମସ୍ତ ସରଳ, ଶିକ୍ଷିତ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ପାଇଁ ଆପାତତଃ ଏକାପରି । ଏହିଭଳି ଏକ ସମୟରେ ସାରା ବିଶ୍ୱର ଲେଖକ ଗୋଷ୍ଠୀ, ଦରିଦ୍ର ପଲ୍ଲୀବାସୀ, କୃଷକ, କ୍ଷେତଶ୍ରମିକ ତଥା ଶିଳ୍ପ ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଆଉ ଜୀବନର ବାସ୍ତବ ସମସ୍ୟାକୁ ସାହିତ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ପରିବେଷଣ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଅପର ପକ୍ଷରେ ବ୍ୟକ୍ତି ଚେତନାଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ପ୍ରଭାବିତ ଯେଉଁ ଭାବନାବାଦୀ ସାହିତ୍ୟିକଗଣ ରାଜା, ଶାସକ ବା ସାମନ୍ତଗଣଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ସହାୟତାକୁ ଜୀବିକାର୍ଜନ ମୁଖ୍ୟପନ୍ଥା ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ସେମାନେ ସାହିତ୍ୟରେ ଏହି ନିଃସହାୟଗୋଠିଖଟା ଶ୍ରମିକ, ସର୍ବହରା ଖଟିଖୁଆ କୃଷକ ତଥା ସରଳ, ଶୋଷିତ, ନିଷ୍କପଟ ପଲ୍ଲୀବାସୀଙ୍କ ପାଦଚିହ୍ନ ଆଦୌ ପଡ଼ିନଥିଲା ବା ଖୁବ୍ ଅସ୍ୱଷ୍ଟ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ । ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଦାତା ତଥା ପ୍ରଥମ ପାଠକ ଚିତ୍ତରେ ମାଦକତା କରିବା ସେ ପ୍ରକାର ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିର ମୁଖ୍ୟଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା । " ଜୟଗାନ" ଥିଲା ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ର ଓ 'କଳା ପାଇଁ କଳା' ଥିଲା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାହିତ୍ୟିକ ଆଦର୍ଶ । ଲୋକ ଭାବନାର ଉଭୟ ଭାବଗତ ଓ ବସ୍ତୁଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମୂହର ବାସ୍ତବ ରୂପକାର ଭାବେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ କଳା ମଧ୍ୟରେ ଏହି ସମୟରୁ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଅପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ହୋଇଉଠିଲା। ନଗର ଜୀବନର ଚାଳଚକ୍ୟ, ଛଳନା ପ୍ରତାରଣା, ପ୍ରଶାସନିକ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ବା ଶିଳ୍ପପତିଙ୍କ ସହ ଅର୍ଥମୋହପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂପର୍କ ରାତାରାତି ଧନୀହେବାର ଘୋଡ଼ାଦୌଡ଼ରେ ଜଟିଳ ଓ କଳାକାମ, ଧନୀଗୋଷ୍ଠୀର ତୀବ୍ର ଧନଲାଳସା, ଚରମ ନୈତିକ ଅଧଃପତନ ସହ ଅସହ୍ୟଶୋଷଣ ଇତ୍ୟାଦି କିପରି ସରଳ ଓ ନିଷ୍କପଟ ପଲ୍ଲୀଲୋକଙ୍କ ଜୀବନକୁ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ କଲା ତାହା ସେମାନଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ କୃତିରେ ଅବିକୃତ ରୂପନେଇ ଫୁଟି ଉଠିଲା । ସହରୀ ସଭ୍ୟତା ବା ଶିଳ୍ପ ସଭ୍ୟତାର ବିକାଶ ଓ ସେଥିପ୍ରତି ପଲ୍ଲୀବାସୀଙ୍କ ଅହେତୁକ ଆକର୍ଷଣ ପଲ୍ଲୀ ଜୀବନକୁ କିପରି ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ କରିହେଉଛି, ସେ ସଂପର୍କରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭୂତି ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଛି । ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବ ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରାମର ଲୋକମାନେ ନିଜ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଉଥିବା କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଛାଡ଼ି ସହରରେ ଗଢ଼ିଉଠିଥିବା କଳକାରଖାନାରେ ଶ୍ରମିକ ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟକଲେ । ଏହା ଫଳରେ ସେ ଅତୀତର ପଲ୍ଲୀ ଭୂମିକୁ ଭୁଲି ସହରର ଚାକଚକ୍ୟରେ ଜୀବନଯାପନ କଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ନଗରର ପ୍ରଶାସନିକ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଚାକିରି କରି ତା'ର ଗୁଜୁରାଣ ମେଣ୍ଟାଇଛି । ସେ ସହରରରେ ରହି ଶିକ୍ଷିତ ହୋଇ ତା'ର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବେସରକାରୀ ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ାଇଛି । ସହରର ଚାକଚକ୍ୟରେ ରହି ସେ ତାର ଜନ୍ମଭୂମି ଗାଁ ମାଟିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଭୁଲିଯାଇଛି । ସହରର ଆଭିଜାତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଳାସ ଭବନରେ ରହିଆସିଛି । ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବ ଓ ଆଧୁନିକ କରଣ ମାଧ୍ୟମରେ ପଲ୍ଲୀର

ଲୋକମାନେ ଭିଟାମାଟିକୁ ଛାଡ଼ି ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳରେ ରହିବାକୁ ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦେଇନାହାନ୍ତି ।

• **ପଲ୍ଲୀ ଜୀବନର ଅବକ୍ଷୟ**

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବିଶ୍ୱ ଇତିହାସରେ ଉନ୍ମୋଚନ କରିଥିଲା ଏକ ନୂତନ ଅଧ୍ୟାୟ । ଏହି ସମୟରେ ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଘଟିଥିଲା ବୈପ୍ଳବିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯାହାକୁ ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବ କୁହାଯାଏ । କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ତଥା ହସ୍ତଶିଳ୍ପ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯନ୍ତ୍ର ଓ ବାଷ୍ପ ଶକ୍ତିର ବ୍ୟବହାର ଶିଳ୍ପ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଣିଥିଲା ଅଭୂତପୂର୍ବ ପରିବର୍ତନ । ଏହି ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବର ପ୍ରଭାବ ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ର ସହିତ ରାଜନୈତିକ, ସାମାଜିକ ତଥା ଅର୍ଥନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା । ପୂର୍ବରୁ ଶିଳ୍ପୀ ଓ କାରିଗରମାନେ ନିଜ ଘରେ ହାତରେ ଓ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ମାଧ୍ୟମରେ ଆବଶ୍ୟକ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଚାହିଦା ପୂରଣ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ଉତ୍ପାଦନର ଗତିଥିଲା ମନ୍ଥର ଓ ଉତ୍ପାଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ପରିମାଣ ଥିଲା କମ୍। କୁଟୀର ଶିଳ୍ପଥିଲା ସମୟ ସାପେକ୍ଷ। ଅଳ୍ପ ଜିନିଷ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନିମନ୍ତେ ଅଧିକ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । କାଳକ୍ରମେ ଜନସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ଯୋଗୁ ଜିନିଷପତ୍ରର ଚାହିଦା ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ତେଣୁ ନୂତନ ଯନ୍ତ୍ରପାତିର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ ହେଲା। ମନୁଷ୍ୟର ଏହି ଆବଶ୍ୟକତାବୋଧ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉଦ୍ଭାବନ ଓ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ବିକାଶ ପାଇଁ ପଥ ଉନ୍ମୋଚନ କଲା । କୁହାଯାଏ Necessity is the mother of invention ଅର୍ଥାତ୍ ଆବଶ୍ୟକତା ହିଁ ଉଦ୍ଭାବନର ଜନନୀ । ଧୀରେ ଧୀରେ ବଡ଼ବଡ଼ କଳକାରଖାନା ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । ଅଳ୍ପ ସମୟରେ କମ୍ ପରିଶ୍ରମରେ ଏହି କଳକାରଖାନା ଦ୍ୱାରା ବହୁପରିମାଣରେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉତ୍ପାଦିତ ହୋଇପାରିଲା। ଶିଳ୍ପ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ଦ୍ରୁତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ୟୁରୋପରେ ଆର୍ଥିକ ଓ ସାମାଜିକ ଜୀବନଧାରାରେ ଆଣିଲା ମୌଳିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ୟୁରୋପର ଜନସଂଖ୍ୟା କ୍ରମେ ବୃଦ୍ଧିପାଇଥିଲା । ଏଥି ନିମନ୍ତେ ବିଭିନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟର ଚାହିଦା ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଲା । କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ସାମଗ୍ରୀ ଦ୍ୱାରା ଏହି ଚାହିଦା ପୂରଣ ନ ହେବାରୁ ଯନ୍ତ୍ର ଓ କଳକାରଖାନାର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ିଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉଦ୍ଭାବନ ଓ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ମାର୍ଗ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା । ଭୌଗୋଳିକ ଆବିଷ୍କାର ଯୋଗୁଁ ଇଉରୋପୀୟମାନେ ଏସିଆ, ଆଫ୍ରିକା ଆଦି ମହାଦେଶରେ ଉପନିବେଶମାନ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ଏହି ଉପନିବେଶ ଗୁଡ଼ିକରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର କଞ୍ଚାମାଲ ଭରପୁର ଭାବରେ ରହିଥିଲା। ୟୁରୋପୀୟ ଏହି କଞ୍ଚାମାଲ ଆଣି କଳକାରଖାନାରେ ଆବଶ୍ୟକ ଜିନିଷମାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରିଲେ । ଏହା ବିକ୍ରି କରି ଅଧିକ ଲାଭବାନ ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେମାନେ ନୂତନ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଓ ପରିବହନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉଦ୍ଭାବନ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହୀ ହେଲେ । ଏହି ସମୟରେ କୃଷି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଦେଇଥିଲା ବିରାଟ ପରିବର୍ତ୍ତନ । କୃଷି ହେଲା ବ୍ୟବସାୟ କୈନ୍ଦ୍ରିକ । କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଓ କୃଷିପ୍ରଣାଳୀ । ଏହାଦ୍ୱାରା କୃଷି ଏକ ଲାଭଜନକ ବ୍ୟାପାରରେ ପରିଣତ ହେଲା । ତେଣୁ ଧନୀଚାଷୀମାନେ ଏଥିରେ ପୁଞ୍ଜିବିନିଯୋଗ କରି ଲାଭବାନ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ କ୍ଷୁଦ୍ରଚାଷୀମାନେ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସେମାନଙ୍କର ଜମି ହରାଇ କାମ ଅନ୍ୱେଷଣରେ ସହରାଭିମୁଖୀ ହେଲେ । ସେମାନେ କଳକାରଖାନାରେ ଅଳ୍ପ ମଜୁରୀରେ ଶ୍ରମିକ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ହେଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ପଡୁଥିବା ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ଚାହିଦା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଧନୀଚାଷୀମାନେ କୃଷିରୁ ଲବ୍ଧ ଅର୍ଥ ଶିଳ୍ପକ୍ଷେତ୍ରରେ ବିନିଯୋଗ କରିବାରୁ ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ ହେଲା। କଳାକାରଖାନା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ପୁଞ୍ଜି ଓ ଶ୍ରମ । ଏହି ସମୟରେ ଧନୀ ଚାଷୀ ମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଧନୀ ବଣିକମାନେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟରୁ ଲବ୍ଧ ଧନକୁ କଳକାରଖାନାରେ ବିନିଯୋଗ କଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ପୁଞ୍ଜିର ଅଭାବ ରହିଲା ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଗାଁ ଗଣ୍ଡାଛାଡ଼ି ଗରିବ ଚାଷୀମାନେ ସହରାଭିମୁଖୀ ହେବାରୁ ଶ୍ରମର ମଧ୍ୟ ଅଭାବ ରହିଲା ନାହିଁ । ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ ସଂସ୍ଥାରେ ସେମାନେ ସ୍ୱଳ୍ପ ମଜୁରୀରେ କାମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତେଣୁ ସୁଲଭ ପୁଞ୍ଜି ଓ ଶ୍ରମ ଯୋଗୁଁ ଶିଳ୍ପ କ୍ଷେତ୍ରର ବିକାଶ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହେଲା । ଇଂଲଣ୍ଡର ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବ ବୟନ ଶିଳ୍ପରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ସୂତା କାଟିବା ଓ ଲୁଗା ବୁଣିବା ପାଇଁ ହସ୍ତ ଚାଳିତ ଚରଖା ଓ ତନ୍ତ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ବସ୍ତ୍ର ଉତ୍ପାଦନର ପରିମାଣ ଥିଲା କମ୍ । ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ଅଧିକ ବସ୍ତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ନୂତନ ଉଦ୍ଭାବନର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ିଲା । ଏଥିନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଭାବନ ହେଲା ନୂତନ ଯନ୍ତ୍ରପାତି । ଶିଳ୍ପବିପ୍ଳବଦ୍ୱାରା ବାଷ୍ପୀୟ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନର ଅଗ୍ରଗତି ଘଟିଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ଯାତାୟତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିବର୍ତନ ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କଳକାରଖାନାରେ ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରଣାଳୀ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହୋଇଥିଲା । ପରିବହନ ଓ ଯାତାଯତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲା । ବାଷ୍ପୀୟ ଶକ୍ତିର ବହୁଳ ପ୍ରସାର ଫଳରେ ଏହାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା । କୃଷି କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୂତନ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଓ କୃଷି ପଦ୍ଧତିର ବ୍ୟବହାର ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କୃଷକମାନଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ହେଲା । ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବରୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ଶ୍ରମିକ ଗୋଷ୍ଠୀ । କାଳକ୍ରମେ ସେମାନେ ରାଜନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ପାଇଁ ଦାବୀ ଉପସ୍ଥାପନ କଲେ । ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବଦ୍ୱାରା ବ୍ୟକ୍ତିବାଦ ଆଦର୍ଶର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ସାହିତ୍ୟ ରଚନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ପ୍ରଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା।

ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବ ଦ୍ୱାରା ସର୍ବପ୍ରଥମେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେଲା କୁଟୀର ଓ ହସ୍ତଶିଳ୍ପ । ଯନ୍ତ୍ରଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ସହଜଲଭ୍ୟ ହେବାରୁ ହାଜତିଆରି ଜିନିଷର ଚାହିଦା କମିଗଲା । ତେଣୁ ହସ୍ତଶିଳୀ ଓ କାରିଗରମାନେ

ସେମାନଙ୍କର ବଂଶାନୁକ୍ରମିକ କାମ ହରାଇ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଭିତରେ ଜୀବନଧାରଣ କଲେ । ଉନ୍ନତ ଯନ୍ତ୍ରପାତିର ବ୍ୟବହାର ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଚାଷ କରିବାରୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ତଥା ନାମମାତ୍ର ଚାଷୀମାନେ ଧନୀ ଓ ବଡ଼ ବଡ଼ ଚାଷୀମାନଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରତିଯୋଗୀତା କରିନପାରି କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଜମିକୁ ଧନୀଚାଷୀମାନେ କିଣିନେବାରୁ ସେମାନେ ଜମିହୀନ ହୋଇ ସହରକୁ ଯାଇ କାରଖାନା ଶ୍ରମିକରେ ପରିଣତ ହେଲେ । ଶିଳ୍ପବିପ୍ଳବ ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ଜନଶୂନ୍ୟ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଚାଷୀ ଓ କାରିଗର ମାନେ ଜୀବିକା ହରାଇ ବେକାର ହେବାରୁ ଜୀବିକା ସନ୍ଧାନରେ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ସହରାଭିମୁଖୀ ହେଲେ । ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବ ଯୋଗୁ ପରିବେଶ ପ୍ରଦୂଷଣ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିଲା । କଳକାରଖାନାରୁ ନିର୍ଗତ ଧୂଆଁ ଓ ମଇଳା ଦ୍ୱାରା ପରିବେଶ ଦୂଷିତ ହେଲା । ଏହାର କୁପ୍ରଭାବ ଜନସାଧାରଣମାନଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ସାମାଜିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସୃଷ୍ଟିହେଲେ ପୁଞ୍ଜିପତି ଓ ଶ୍ରମିକ ନାମରେ ଦୁଇଟି ବିପରୀତ ମୁଖୀ ଗୋଷ୍ଠୀ । ଶିଳ୍ପପତିମାନେ ଧନୀହୋଇ କ୍ୟାପିଟାଲିଷ୍ଟ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲେ ଓ ଶ୍ରମିକମାନେ ସର୍ବହରା ବା ପ୍ରୋଲେଟାରିଏଟ୍ ନାମରେ ନାମିତ ହେଲେ । ଶିଳ୍ପପତିମାନେ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ସୁଖ ସୁବିଧା ଭୋଗ କରିବା ବେଳେ ଶ୍ରମିକମାନେ ସେଥିରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ଶିଳ୍ପପତି ବା ପୁଞ୍ଜିପତି ମାନେ ଶୋଷକ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ସର୍ବହରା ଶ୍ରମିକମାନେ ଶୋଷିତ ଶ୍ରେଣୀରେ ପରିଗଣିତ ହେଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସମାଜରେ ସୃଷ୍ଟିହେଲା ବିଭେଦ ଓ ସାମାଜିକ ଐକ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଶ୍ରେଣୀ ସଂଘର୍ଷର ସୂତ୍ରପାତ ହେଲା ।[୪] ଶ୍ରମିକମାନେ କଳକାରଖାନାରେ ଅଳ୍ପ ମଜୁରୀରେ କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରୁଥିଲେ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ତାଡ଼ନା ଯୋଗୁଁ ମହିଳା ଓ ଶିଶୁମାନେ ମଧ୍ୟ କଳକାରଖାନା ଓ ଖଣିମାନଙ୍କରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ପରିବେଶରେ ଦୀର୍ଘକାଳ ପରିଶ୍ରମ କରୁଥିଲେ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ଅଭାବ ଓ ଅନାଟନରେ ଶ୍ରମିକ ଗୋଷ୍ଠୀ ଥିଲେ ନିଷ୍ପେଷିତ । ଶ୍ରମିକ ବସ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଲେଖକ ବ୍ଲକ୍ ଅନ୍ଧକାରାଚ୍ଛନ୍ନ ସଇତାନର କାରଖାନା (dark satanic mills) ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ ।[୫] ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ କାର୍ଲମାର୍କ୍ସ ଏହି ଶ୍ରେଣୀ ସଂଘର୍ଷ ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲେ । ସେ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଥିଲେ "ବିଶ୍ୱର ଶ୍ରମିକମାନେ ଏକତ୍ର ହୁଅ, ବିପ୍ଳବଦ୍ୱାରା କେବଳ ଇନ୍ଧନ-ଶୃଙ୍ଖଳ ଛଡ଼ା ତୁମର ଆଉ କିଛି ହରାଇବାର ନାହିଁ। (worker of the world unite. You have nothing to lose except your bonds) ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବ ମନୁଷ୍ୟକୁ କରିଥିଲା ଅଧିକ ବସ୍ତୁବାଦୀ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ତଥା ଧର୍ମୀୟ ଚିନ୍ତାଧାରାଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଇ ମନୁଷ୍ୟ ଅଧିକ ପାବ ଚିନ୍ତାଧାରାଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲା ।"[୬]

ସର୍ବଶେଷରେ କୁହାଯାଇପାରିବ ଏହିସବୁ କାରଣ ଯୋଗୁଁ ପଲ୍ଲୀମାଟିର ଅବକ୍ଷୟ ହୋଇଛି। ଏହାଦ୍ୱାରା ସେ ପଲ୍ଲୀଭୂମିକୁ ଛାଡ଼ି ବସ୍ତୁବାଦୀ ହୋଇ ସହରର ଚାକଚକ୍ୟରେ ରହିବାକୁ ପସନ୍ଦ କରିଛି। ଫଳରେ ଭୋଗପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଳାସ ବ୍ୟସନରେ ରହି ଆନନ୍ଦର ସହିତ କାଳାତିପାତ କରିଛି । ଏହାଦ୍ୱାରା ସେ ପଲ୍ଲୀ ଭୂମିକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଭୁଲିଯାଇଛି । ମାନବଜାତିର ଅଶେଷ ହିତସାଧନ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ଶୋଷଣ ଓ ଭେଦଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା। ଲୋକମାନଙ୍କର ଆର୍ଥନୀତିକ ବିକାଶ ଘଟିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନଧାରଣର ମାନ ଉନ୍ନତ ହେଲା । ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବ ଯୋଗୁଁ ସହରୀକରଣର ବୃଦ୍ଧି ଘଟିଲା । ଯାହା ଫଳରେ ପଲ୍ଲୀ ଜୀବନର ଅବକ୍ଷୟ ଘଟିଲା । ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ।

ସଙ୍କେତ ସୂଚୀ:

୧. ସାମନ୍ତରାୟ, ନଟବର। ଓଡ଼ିଆ ପଲ୍ଲୀ ସାହିତ୍ୟ। ଶ୍ରୀ ଗନ୍ଧର୍ବ ଶତପଥୀ, ବଡ଼ଦାଣ୍ଡସାହି, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ପୃ. ୨।

୨. ସାମନ୍ତରାୟ, ନଟବର। ଓଡ଼ିଆ ପଲ୍ଲୀ ସାହିତ୍ୟ। ଶ୍ରୀ ଗନ୍ଧର୍ବ ଶତପଥୀ, ବଡ଼ଦାଣ୍ଡସାହି, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ପୃ. ୯।

୩. ପଣ୍ଡା, ହରିହର। ଭାରତ ଇତିହାସ। କଲ୍ୟାଣୀ ପବ୍ଲିକେସନ୍, ପୃ. ୧୩୦।

୪. ପଣ୍ଡା, ହରିହର। ଭାରତ ଇତିହାସ। କଲ୍ୟାଣୀ ପବ୍ଲିକେସନ୍, ପୃ. ୧୩୬।

୫. ପଣ୍ଡା, ହରିହର। ଭାରତ ଇତିହାସ। କଲ୍ୟାଣୀ ପବ୍ଲିକେସନ୍, ପୃ. ୧୩୭।

୬. ପଣ୍ଡା, ହରିହର। ଭାରତ ଇତିହାସ। କଲ୍ୟାଣୀ ପବ୍ଲିକେସନ୍, ପୃ. ୧୩୮।

«««

BINDU BIMARSHA...

Field	Details
Funding Statement	This research received no external funding
Conflict of Interest	No
Plagiarism Test	Yes (Drillbit)
Similarity Index	1 %
Ethical Approval	Not applicable
Cite:	Sethi, Ranjan Kumar. "Bharatiya Palli Jeevana: Atita o Barttaman." Bindu Bimarsha, vol. 2, no. 1, Jan. 2026, pp. 27–33. Crossref, https://doi.org/10.64647/bb.vol.2.issue.1.2026.5.